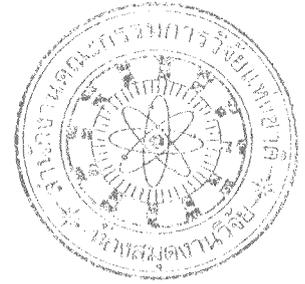

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาสังคมโลกได้เข้าสู่ยุคสมัยที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ ที่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงส่วนต่างๆของโลกเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การติดต่อสื่อสารถึงกันทั่วโลกอย่างรวดเร็วและเป็นเครือข่ายเชื่อมโยง อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการเจริญเติบโตของบรรษัทข้ามชาติ ส่งผลให้พรมแดนทางภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศถูกขจัดออกไป ผลกระทบของกระบวนการ โลกาภิวัตน์หรือโลกยุคไร้พรมแดนดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมทั่วโลก

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นชุมชนหนึ่งของโลกก็ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะ โลกาภิวัตน์เช่นกัน ประเทศไทยนอกจากจะหนีไม่พ้นกระแส โลกาภิวัตน์แล้วยังผลักดันตัวเองเข้าร่วมอย่างชัดเจน นับตั้งแต่ การลงนามในสนธิสัญญาเบาริ่งกับประเทศอังกฤษ และต่อมาได้ทำสัญญากับอีก 13 ประเทศ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ จากเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองเปลี่ยนไปเป็นเศรษฐกิจแบบการตลาด ผลจากการติดต่อการค้าขายกับนานาประเทศทำให้วิถีชีวิตของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป โดยรับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีความทันสมัย กล่าวคือสังคมต้องพัฒนาจากความล้าหลังไปสู่สังคมสมัยใหม่เหมือนสังคมตะวันตก ซึ่งความทันสมัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเติบโตทางอุตสาหกรรม ฯลฯ

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ได้ละเลยด้านสังคม ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดปัญหาต่างๆเช่น ปัญหาความยากจน ครอบครัวแตกแยก การหย่าร้าง การย้ายถิ่น การติดยาเสพติด – แอลกอฮอล์ และผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลสืบเนื่องจากกระแส โลกาภิวัตน์ จะเห็นได้จากปัญหาการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น การทะเลาะวิวาท จากการรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2550 กล่าวว่า การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 39,267 ล้านบาท ในไตรมาสที่ปี 2548 เป็น 42,059 ล้านบาท ในปี 2549 องค์การอนามัยโลกและองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ปี 2543 ชี้ว่าคนไทยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เฉลี่ยต่อคนสูงติดอันดับต้นๆของโลก โดยพบว่า ในปี 2543 คนไทยบริโภคแอลกอฮอล์ต่อหัวเท่ากับ 13.59 ลิตร สูงเป็นอันดับ 5 ของโลก รองจากโปตุเกส สาธารณรัฐไอร์แลนด์ บาฮามาส์ และสาธารณรัฐเชค ตามลำดับ (ยงยุทธ ขจรธรรมและบังอร ฤทธิภักดี, 2547) และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2546 พบว่า คนไทยอายุ 11 ปีขึ้นไปดื่มแอลกอฮอล์ ในจำนวน 18.61 ล้านคน

ของประชากรทั้งหมด 63.88 ล้านคน และมีแนวโน้มบริโภคเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉลี่ย 58.0 ลิตรต่อคนต่อปีในปี 2546 เพิ่มจากปี 2532 ที่อัตราการดื่มเฉลี่ย 20.2 ลิตรต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัว ในช่วงเวลา 14 ปี ในกลุ่มของผู้ดื่มตั้งแต่ 1-2 ครั้งขึ้นไปต่อสัปดาห์จัดว่าเป็นกลุ่มที่ดื่มประจำ พบว่าเพศชายที่ดื่มประจำในปี 2534 มีอัตราร้อยละ 34.9 ของเพศชายที่ดื่มและเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 39.1 39.3 และ 43.9 ในปี 2539 ,2544 และ 2546 ตามลำดับ และที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคือกลุ่มวัยรุ่นอายุ 11-19 ปีเพศชายที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีจำนวน 1.06 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 2.33 ของประชากรในกลุ่มนี้

เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นเครื่องดื่มที่นิยมบริโภคกันทั่วไปในสังคมไทยและแพร่รวมอยู่ในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทยมาช้านาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (อภิรัฐ จันทรเทพ, 2546) พฤติกรรมปัญหาของวัยรุ่นที่แสดงออกมากที่สุดคือ นักเรียนวัยรุ่นมีการเลี้ยงฉลองเมื่อมีงานบุญเทศกาลต่างๆจากสถานการณ์ที่กล่าวมาพบว่าการดื่มที่ปัญหาและน่าเป็นห่วงมากที่สุดคือกลุ่มวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นเป็นผู้ที่เสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมเสพยาเสพติดเนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อันเป็นผลจากการเจริญเติบโตและพัฒนาการตามวัยสู่ความเป็นผู้ใหญ่ (สุวรรณี แสงอาทิตย์, 2550 อ้างถึงใน Needlman, 1996) ฉะนั้นแล้ว สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นเกราะกำบังจากปัญหาดังกล่าว หากสมาชิกครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน จะนำไปสู่ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ สงบสุขที่จะเกิดขึ้นในครอบครัว แต่ถ้ามีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน มีการทะเลาะวิวาท ไม่มีเวลาให้กันและกัน รู้สึกว่าบ้านไม่อบอุ่น ทำให้เข้าสิ่งยึดเหนี่ยวอื่น ๆ เช่น เพื่อน ซึ่งส่งผลเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาเสพยาเสพติด การดื่มแอลกอฮอล์ ทะเลาะวิวาท ฯลฯ โดยปัญหาเหล่านี้สาเหตุเกิดจากสัมพันธภาพในครอบครัว เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ไปทำงานต่างถิ่น มุ่งสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามค่านิยมการบริโภคในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศุภวัฒนากร วงศ์ชนวสุ, 2548 กล่าวว่าสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวมีองค์ประกอบไม่ครบคือมีการอพยพของสมาชิกในครอบครัวด้วยสาเหตุทางเศรษฐกิจคือ ต้องการรายได้เพิ่มและต้องการรายได้ที่ดีกว่า และโดยหน้าที่การงาน ผลกระทบของการย้ายถิ่นในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เด็กและเยาวชนอยู่กันตามลำพังโดยไม่มีผู้ปกครองดูแล สัมพันธภาพครอบครัวอาจมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสังคมตามมา นอกจากนี้ปัจจัยธุรกิจโฆษณาผ่านสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (อุรยา วงศ์ไชยคง, 2547) พบว่าเนื้อหาภาพยนตร์โฆษณาเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทางโทรทัศน์ 59 ชิ้นงาน มีทั้งสิ้น 6 แนวคิด แนวคิดส่งเสริมการบริโภค สัมพันธภาพ ส่งเสริมสรรพคุณสินค้า การช่วยเหลือสังคม คำคม และการขาย ซึ่งมูลเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์

การแต่งงานข้ามชาติของหญิงไทยในปัจจุบันนับเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกยุคการติดต่อสื่อสารไร้พรมแดน และเป็นผลสืบเนื่องจากความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว โดยข้อมูลจากรายงานเรื่องชีวิตหญิงไทยในต่างแดน ในช่วงปี 2546-2547 ของนายเดชา วาณิชโรตม์ (2547) พบว่าสถานภาพสมรสของสตรีไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่แต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่เป็นหม้ายและหย่าร้างกับสามีเก่าชาวไทยแล้วคิดเป็นร้อยละ 53 ของกลุ่มสตรีทั้งหมด และปรากฏการณ์การ

แต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทย โดยเฉพาะผู้หญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ กลายเป็นค่านิยมใหม่ของผู้หญิงอีสาน ที่คิดว่า การแต่งงานข้ามชาติอยู่กินกับชาวต่างชาติแล้ว ทำให้มีบ้านหลังใหญ่ๆ มีรถยนต์ สวยๆ ขับ รวมถึงการมีชีวิตที่ดีขึ้น จากสถิติของสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2547 พบว่ามีชาวต่างชาติที่แต่งงานกับผู้หญิงไทยมากถึง 15,284 คู่ จังหวัดที่พบมากที่สุด คือ ขอนแก่น จำนวน 2,435 คู่ รองลงมาเป็นอุดรธานี จำนวน 2,228 คู่ หนองคาย จำนวน 1,441 คู่ มหาสารคาม จำนวน 1,205 คู่ ชัยภูมิ จำนวน 1,112 คู่ ศรีสะเกษ จำนวน 1,057 คู่ สกลนคร จำนวน 922 คู่ สุรินทร์ จำนวน 985 คู่ บุรีรัมย์ จำนวน 818 คู่ และเลย จำนวน 542 คู่

การที่ผู้หญิงไทยแต่งงานข้ามชาติ ได้ก่อให้เกิดผลด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจน เช่น การนำเงินเข้ามาใช้จ่ายกับภรรยาและครอบครัวจำนวนมาก การก่อสร้างบ้านหลังใหม่ การซื้อสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคในชุมชน และการส่งเงินกลับบ้านเพื่อจุนเจือครอบครัวในเมืองไทยจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่องชีวิตหญิงไทยในต่างแดน ในช่วงปี 2546-2547 พบว่าสตรีอีสานแต่งงานกับชาวต่างชาติส่งรายได้กลับมาให้ครอบครัวในประเทศไทย เฉลี่ยเดือนละ 122 ล้านบาท นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม คือห่างเหินจากครอบครัวเดิม การบริโภคอาหารแบบตะวันตก สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้กับชุมชน

ฉิมกมล วานิชัง (2550) อ้างถึงข้อมูลจากการสัมมนาโดยเครือข่ายหญิงไทยในยุโรป ที่จัดขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศสพบว่า มีคนไทยติดต่อบอกความช่วยเหลือ ทั้งด้านล่ามแปลภาษา ที่สถานีตำรวจ โรงพยาบาลและศาล บางคนต้องประสบกับปัญหาชีวิตคู่ ผู้หญิงจำนวนมากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวของสามี และสภาพแวดล้อมได้ เนื่องจากความแตกต่างทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ทำให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว ทะเลาะวิวาทตบตี หรือบางรายถูกบังคับค้าประเวณี ซึ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงและความไม่มั่นคงของครอบครัวผู้หญิงไทยที่แต่งงานข้ามชาติ จากข้อมูลปรากฏการณ์การแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงอีสาน ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

สังคมนอกจากประกอบไปด้วยกลุ่มวัยรุ่น วัยกลางคน โดยเฉพาะกลุ่มหญิงแต่งงานข้ามชาติ จากสถานการณ์ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีกลุ่มหนึ่งคือผู้สูงอายุ จากการรายงานภาวะสังคมของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) พบว่า ผู้สูงอายุในสังคมไทยอยู่อย่างโดดเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนายเดชา เส็งเมือง (2539) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว อันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับนโยบายการผลิต นโยบายประชากร และนโยบายทางการศึกษาทำให้เกิดการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำในเมือง ทำให้ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของผู้สูงอายุได้

จากปรากฏการณ์ปัญหาวัยรุ่น วัยกลางคน และผู้สูงอายุ ที่เกิดขึ้นในสังคมและได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ล้วนมีแรงผลักดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้กระแสบริโภคนิยม โดยส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น วัยกลางคน และผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิจัยในพื้นที่ตำบลคูนาศาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

เนื่องจากข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ผู้หญิงแต่งงานข้ามชาติ ทั้งอาศัยอยู่ในชุมชน และอาศัยอยู่ต่างประเทศ จำนวน 98 คู่ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าปัจจัยอะไรทำให้มีการแต่งงานข้ามชาติในชุมชนเล็ก ๆ มีจำนวนมากขนาดนี้ นอกจากนี้แล้วปรากฏการณ์ปัญหาวัยรุ่น และผู้สูงอายุที่ได้รับผลกระทบดังที่กล่าวมาข้างต้นเกิดจากสาเหตุ และมีแรงผลักดันอะไรที่ทำให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้นจึงใช้พื้นที่ตำบลดุนสาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยมีความสนใจวิจัยผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของกลุ่มเยาวชน วัยกลาง และผู้สูงอายุอย่างไร ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาและความต้องการในด้านต่าง ๆ ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเยาวชน วัยกลางคนและผู้สูงอายุ
2. ศึกษาผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อกลุ่มวัยรุ่น วัยกลาง และผู้สูงอายุ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสาเหตุและแรงผลักดันที่ทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
2. ได้แนวทางการแก้ปัญหาและความต้องการในด้านต่างๆ ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ได้มีประสิทธิภาพ

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษาดำบลดุนสาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
2. ศึกษาผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อกลุ่มวัยรุ่น วัยกลางคน และผู้สูงอายุ

1.5 นิยามคำศัพท์

1. กระแสโลกาภิวัตน์ หมายถึง กระบวนการที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของโลกเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การติดต่อสื่อสารถึงกันทั่วโลกอย่างรวดเร็ว
2. การแต่งงานข้ามชาติ หมายถึง การที่ผู้หญิงในพื้นที่ตำบลดุนสาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่นแต่งงานหรืออยู่กินร่วมกันกับชายต่างชาติ ที่จดทะเบียนอย่างถูกต้องหรือไม่จดทะเบียน ทั้งที่พักอาศัยในประเทศไทยและต่างประเทศ

3. วัยรุ่น หมายถึง วัยแห่งการปรับตัวและก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาได้ง่าย ช่วงอายุของวัยรุ่นอยู่ระหว่าง 12 - 24 ปี ในพื้นที่ตำบลคูนาศาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

4. วัยกลางคน หมายถึง วัยที่มีการเพิ่มและเปลี่ยนแปลงบทบาทและพัฒนาการไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ช่วงอายุของวัยกลางคนอยู่ระหว่าง 25 - 59 ปี ในพื้นที่ตำบลคูนาศาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

5. ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในพื้นที่ตำบลคูนาศาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

6. ชุมชน หมายถึง หมู่บ้านในตำบลคูนาศาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น